

Ольга Орленко

*к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства
та організації підприємницької діяльності*

ОНЕУ, Україна

orlenko20022015@gmail.com

Дар'я Коропацька

*здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»,*

ОНЕУ, Україна

dariakoropatska@gmail.com

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP AS STRATEGIC TOOL FOR RESTORING THE UKRAINIAN ECONOMY

Анотація. Повномасштабне вторгнення Росії завдало суттєвої шкоди економіці України. Соціальне підприємництво – дієвий механізм вирішення проблем суспільства в період воєнного стану та відновлення української економіки. Відбудова України потребує системного підходу вирішення питань соціального та економічного характеру.

Abstract. Russia's full-scale invasion caused significant damage to Ukraine's economy. Social entrepreneurship is an effective mechanism for solving the problems of society during the period of martial law and the restoration of the Ukrainian economy. Rebuilding Ukraine requires a systematic approach to solving issues of a socio-economic nature.

Ключові слова: підприємництво, соціальне підприємство, відновлення економіки, соціальна допомога.

Keywords: entrepreneurship, social enterprise, economic recovery, social assistance.

Військові дії на території України зумовлюють загострення економічної нестабільності, через що зростає соціальна напруга. Щоденне руйнування інфраструктури, збільшення вразливої частки населення та масова внутрішня міграція українців вимагають негайного вирішення та концентрації уваги на соціальних питаннях та проблемах.

Проте навіть за такої непростой ситуації з'являються нові можливості для розвитку. Соціальна стабільність вкрай необхідна для відновлення економіки країни, тому особливого значення набуває соціальне підприємництво, за допомогою якого можна суттєво пришвидшити процес вирішення ряду проблем.

Визначення "соціальне підприємництво" вперше почало використовуватись в країні Південної Азії – Бангладеш. Один з власників банків запровадив нову модель мікрокредитування. Унікальність цієї моделі полягала в тому, що займи могли отримати навіть найбідніші верстви населення, але за деякими умовами. Для отримання кредиту вони мали відкрити власний бізнес та заручитися підтримкою шести осіб зі свого оточення. Таким чином, створювався ланцюг взаємної підтримки, який допомагав людям не лише долати фінансові труднощі, а й зміцнювати соціальні зв'язки. З часом стало очевидно, що соціальне підприємництво – це не просто благодійна ініціатива, а стратегічний інструмент відновлення економіки країни [2].

Соціальне підприємство – це діяльність підприємств чи організацій, які генерують прибуток та дохід задля вироблення соціально значущих товарів та надають такі ж послуги, а також здійснюють соціальні зміни за допомогою використання інноваційних підходів. Такий вид підприємства, насамперед, націлений на розв'язання соціальних проблем і задоволення соціальних потреб суспільства, а не на максимізацію прибутку для власних потреб як при традиційному введенні бізнесу. Обидва типи підприємств мають спільні риси: прагнення до інновацій, готовність до ризику та необхідність фінансової стабільності. Однак соціальне

підприємство відрізняється чітко визначеною соціальною місією, пріоритетом реінвестування прибутку в соціальні проєкти та інші інструменти соціальної відповідальності, вимірювання соціальних впливів і в публічності звітування результатів.

Єдиної стандартизованої класифікації соціальних підприємств не існує. Але якщо проаналізувати досвід соціальних підприємств, можна визначити кілька видів їхньої діяльності:

1. Соціально-економічна інтеграція вразливих груп населення. У більшості країн світу створюються соціальні кооперативи, які здебільшого пов'язані з працевлаштуванням. Вони займаються різними видами діяльності. Найпоширенішими є швейні виробництва, заклади громадського харчування, виготовлення сувенірів і т. д.

2. Генерування прибутку. Підприємства, які витрачають частину свого прибутку на вирішення певної соціальної проблеми.

3. Соціальні сервіси. Проєкти, які спрямовані на задоволення суспільних потреб у товарах і послугах.

4. Змішаний. Це соціальне підприємство, що поєднує в собі 3 типи. У таких підприємствах працюють люди із вразливих груп населення, а прибуток йде на соціальні проєкти [1].

В Україні соціальний бізнес набував своєї популярності ще до 2024 року, але повномасштабне вторгнення показало, що такий вид діяльності здатен досить швидко та результативно долати проблеми соціально незахищених груп населення. На теперішній час не існує єдиного реєстру, в якому б фіксувалася діяльність соціально-підприємницького сектору, але спираючись на різні інформаційні та аналітичні канали даних, кількість соціальних підприємств налічує близько 1000. Також, станом на сьогоднішній день, відсутній нормативно-правовий акт, що регулює діяльність соціальних підприємств. Проте, варто акцентувати увагу на зареєстрований у Верховній Раді України проєкт Закону України «Про соціальні підприємства» від 23.04.2015 № 2710 (далі – Закон) [4].

Автор цього законопроєкту обґрунтовував необхідність впровадження останнього у національне законодавство, з призми «актуальності розвитку і функціонування соціального підприємництва, як одного із інструментів соціального розвитку, що базується на посиленні ролі економічно активних учасників національного ринку у підтримці соціально вразливих категорій громадян та вирішенні соціально значущих питань».

Основною метою законопроєкту виступило «впровадження правових умов створення соціальних підприємств та державного сприяння їх діяльності для забезпечення гідного рівня життя як окремої особи, так і регіону та країни в цілому».

На думку автора, законодавче визначення відносин у цій сфері має «забезпечити втілення головного пріоритету демократичних та економічно розвинених країн – задоволення життєвих потреб людини, поєднавши принципи економічної ефективності та соціальної спрямованості у діяльності суб'єктів господарювання».

У разі прийняття наведеного законопроєкту, прогнозується «вірогідність створення в Україні інституційного підґрунтя для функціонування соціального підприємництва та соціальних підприємств, що у свою чергу, стане важливим кроком у напрямку розвитку "недержавного" сектору політики соціального розвитку та соціального захисту. Зокрема, будуть створені додаткові передумови для працевлаштування соціально вразливих категорій населення, інвестицій у розвиток соціальної сфери, насичення національного ринку новими соціальними послугами та товарами за доступними цінами тощо», – йдеться у пояснювальній записці до проєкту Закону [3].

Соціальний бізнес перебуває на перетині громадського сектору і звичайного приватного підприємства. Це означає, що підприємницька діяльність і суспільство тісно взаємопов'язані: успіх одного неможливий без благополуччя іншого. Якщо одна із цих сфер страждає, це відчутно вплине на іншу, створюючи ланцюг негативних наслідків. Через повномасштабне вторгнення дуже багато підприємств припинили свою діяльність або релоковані, тому соціальний бізнес не виключення. Наприклад, підприємство "Це крафт", яке працювало в

Новій Каховці, було вимушено переїхало в Умань. Але не зважаючи на ризики та кризову ситуацію, відбувається друга велика хвиля розвитку даного бізнесу. Перший такий бум відбувся у 2014-2015 роках, тобто після початку воєнних дій на Донбасі. З того часу утворилося багато ветеранських підприємств: "Veterano Pizza" Леоніда Остальцева, "Veterano coffee" Володимира Шевченко, "Regata club" Олександра Матяша та Євгена Алексєєва та інші. Ветеранські підприємства виконують важливу соціальну та економічну роль. Такий бізнес не лише підтримує економіку країни, а й допомагає українським захисникам та захисницям повернутися в буденне життя та відновити соціальні зв'язки [5].

За останні роки соціальне підприємництво набуло статусу одного з найефективніших способів вирішення соціальних викликів та потужним інструментом для відновлення української економіки, залучаючи громадські організації, різноманітні інвестиції та гранти, які фінансують проекти відновлення інфраструктури, розвитку рівня освіти та медицини. Його важливість полягає в здатності створювати нові робочі місця, а також надавати соціальні послуги, зокрема психологічну підтримку військовослужбовцям, які отримали поранення та інвалідність. Втім, розвиток соціального підприємництва в Україні супроводжується низкою перешкод, які гальмують можливості досягнення соціальних цілей. Серед них можна виділити: недосконалу законодавчу базу; недостатню поінформованість; відсутність фінансування соціальних проектів, статистичного обліку соціальних підприємств та навчальних програм для підприємців. Таким чином, вважаємо, що на подолання вище окреслених недоліків необхідним є ефективна система нормативно-правових актів, що урегульовувала б відповідну сферу діяльності соціальних підприємств, з огляду на що, пропонуємо наступні шляхи вирішення:

1. вжити заходів щодо приведення національного законодавства до актуальних вимог сьогодення, зокрема уніфікувати правові умови створення соціальних підприємств та врегулювати сферу відносин державного сприяння діяльності у суспільстві в окремий спеціальний Закон.
2. забезпечити грантовою підтримкою соціальні підприємства та проводити інформаційні кампанії для більшої обізнаності й важливості таких підприємств для суспільства;
3. створити єдиний реєстр соціальних підприємств для збору даних про їхню діяльність.

Удосконалена законодавча база, інформаційна підтримка та залучення інвестицій стимулюватимуть розвиток сприятливого середовища для соціальних підприємств. Такий вид підприємницької діяльності є перспективним напрямком для України, здатним інтегрувати різні сектори економіки з метою досягнення соціальної стійкості.

Література

1. Бочарнікова А. Соціальне підприємство відрізняється від звичайного відповіддю на запитання, що робити з прибутками. Апостроф. URL: <https://apostrophe.ua/ua/article/business/2021-06-15/sotsialnoe-predpriyatie-otlichaetsya-ot-obyichnogo-otvetom-na-vopros-chto-delat-s-dohodami/40200> (дата звернення: 20.10.2024).
2. Усе про соціальне підприємництво. Школа бізнесу. URL: <https://online.novaposhta.education/blog/use-pro-socialne-pidpriemnictvo> (дата звернення: 20.10.2024).
3. Пояснювальна записка до проекту Закону України "Про соціальні підприємства" : від 23.04.2015 № 2710. URL: https://ips.ligazakon.net/document/gh23a00a?an=4&ed=2015_04_23.
4. "Про соціальні підприємства" : Проект закону України від 23.04.2015 № 2710. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH23A00A?an=218>.
5. Redko K., Tkachenko I. Development of social entrepreneurship in Ukraine. *Scientific opinion: Economics and Management*. 2023. No. 1(81). URL: <https://doi.org/10.32782/2521-666x/2023-81-12> (дата звернення: 22.10.2024).